

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

देवा॒सुराः संय॑त्ता आस॒न् ते दे॒वा विज॑यमु॒पय॑न्तोऽग्नौ
वा॒मं वसु॑ सं न्य॑दधते॒दमु॑ नो भविष्यति॒ यदि॑ नो जे॒ष्यन्तीति॑
तद॒ग्निर्न्य॑कामयत् तेनापा॑क्रामत् तद्दे॒वा विजित्या॑वरु॒रुत्स॑माना
अन्वा॑यन् तद॒स्य सह॑साऽदि॒त्सन्त॑ सौऽरोदी॒द्यदरो॑दीत् तद्बु॒द्रस्य॑
रु॒द्रत्वं यद॑श्व॒शीय॑त् तद् (१)

र॑ज॒त॒ हिर॑ण्यमभवत् तस्मा॑द्रज॒त॒ हिर॑ण्यमदक्षि॒ण्यम॑श्रुज॒
हि यो ब॒र्हिषि॑ ददाति पुराऽस्य॑ संवत्स॒राद्बृ॑हे रु॒दन्ति॑ तस्मा॑द्ब॒र्हिषि॑
न दे॒य॒ सौऽग्नि॑र॒ब्रवी॑द्वा॒ग्यंसा॒न्यथ॑ व इ॒दमि॑ति पुनरा॒धेयं॑ ते
के॒वल॑मित्य॑ब्रुवन्ब्रुवत् खलु स इत्य॑ब्रवी॒द्यो म॑द्दे॒वत्य॑म॒ग्निमा॑दधाता
इति॑ तं पू॒षाऽऽध॑त्ते तेन॑ (२)

पू॒षाऽऽध॑र्नोत् तस्मा॑त् पौ॒ष्णाः प॒शव॑ उच्यन्ते तं त्वष्टाऽऽध॑त्ते
तेन॑ त्वष्टा॑ऽऽध॑र्नोत् तस्मा॑त् त्वा॒ष्ट्राः प॒शव॑ उच्यन्ते तं मनुराऽध॑त्ते
तेन॑ म॒नुराध॑र्नोत् तस्मा॑न्मान॒व्यः प्र॒जा उच्यन्ते॑ तं धा॒ताऽऽध॑त्ते तेन॑
धा॒ताऽऽध॑र्नोत्संवत्स॒रो वै धा॒ता तस्मा॑त्संवत्स॒रं प्र॒जाः प॒शवो॑ऽनु प्र
जा॑यन्ते य एवं पुनरा॒धेय॑स्यर्द्धिं वेद॑- (३)

ध्रोत्येव योऽस्यैव बन्धुतां वेद बन्धुमान् भवति भागधेयं वा
 अग्निराहित इच्छमानः प्रजां पशून् यजमानस्योपं दोद्रावोद्वास्य
 पुनरा दधीत भागधेयेनैवैनं समर्धयत्यथो शान्तिरेवास्यैषा
 पुनर्वस्वोरा दधीतैतद्वै पुनराधेयस्य नक्षत्रं यत्पुनर्वसू स्वायामेवैनं
 देवतायामाधाय ब्रह्मवर्चसी भवति दुर्भेरा दधात्ययांतयामत्वाय
 दुर्भेरा दधात्यद्ध्य एवैनमोषधीभ्योऽवरुध्याऽऽधत्ते पञ्चकपालः
 पुरोडाशो भवति पञ्च वा ऋतव ऋतुभ्य एवैनमवरुध्याऽ-
 ऽधत्ते॥ (४)

अशीयत् तत् तेन वेदं दुर्भेः पञ्चविंशतिश्च॥ [१]

परा वा एष यज्ञं पशून् वपति योऽग्निमुद्वासयते पञ्चकपालः
 पुरोडाशो भवति पाङ्क्तो यज्ञः पाङ्क्तोः पशवो यज्ञमेव पशून् व रुन्धे
 वीरहा वा एष देवानां योऽग्निमुद्वासयते न वा एतस्य ब्राह्मणा
 ऋतायवः पुराऽन्नमक्षन् पङ्क्तो याज्यानुवाक्या भवन्ति पाङ्क्तो यज्ञः
 पाङ्क्तः पुरुषो देवानेव वीरं निरवदायाग्निं पुनरा (५)

धत्ते शताक्षरा भवन्ति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये
 प्रति तिष्ठति यद्वा अग्निराहितो नर्ध्यते ज्यायो भागधेयं
 निकामयमानो यदाग्नेयं सर्वं भवति सैवास्यर्धिः सं वा
 एतस्य गृहे वाक् सृज्यते योऽग्निमुद्वासयते स वाचः सः सृष्टां
 यजमान ईश्वरोऽनु पराभवितोर्विभक्तयो भवन्ति वाचो विधृत्यै
 यजमानस्यापराभावाय (६)

विभक्तिं करोति ब्रह्मैव तदकरुपांशु यजति यथा वामं वसुं
विविदानो गूहति तादृगेव तदग्निं प्रति स्विष्टकृतं निराह यथा
वामं वसुं विविदानः प्रकाशं जिगमिषति तादृगेव तद्विभक्तिमुक्त्वा
प्रयाजेन वर्षद्वरोत्यायतनादेव नैति यजमानो वै पुरोडाशः पशवं
एते आहुती यदभितः पुरोडाशमेते आहुती (७)

जुहोति यजमानमेवोभयतः पशुभिः परि गृह्णाति कृतयजुः
सम्भृतसम्भार इत्याहुर्न सम्भृत्याः सम्भारा न यजुः कर्तव्यमित्यथो
खलु सम्भृत्या एव सम्भाराः कर्तव्यं यजुर्यज्ञस्य समृद्धौ
पुनर्निष्कृतो रथो दक्षिणा पुनरुत्स्यूतं वासः पुनरुत्सृष्टोऽनुद्वान्
पुनराधेयस्य समृद्धौ सप्त तै अग्रे समिधः सप्त जिह्वा इत्यग्निहोत्रं
जुहोति यत्रयत्रैवास्य न्यक्तं तत (८)

एवैनमव रुन्धे वीरहा वा एष देवानां योऽग्निमुद्वासयते
तस्य वरुण एवर्णयादाग्निवारुणमेकादशकपालमनु निर्वपेद्यं
चैव हन्ति यश्चास्यर्णयात्तौ भागधेयेन प्रीणाति नाऽऽर्तिमाच्छति
यजमानः॥ (९)

आऽपराभावाय पुरोडाशमेते आहुती ततः पद्विंशच्च॥ [२]

भूमिर्भूम्रा द्यौर्वरिणाऽन्तरिक्षं महित्वा। उपस्थे ते देव्यदिते-
ऽग्निमन्नादमन्नाद्यायाऽऽदधे॥ आऽयं गौः पृश्निरक्रमीदसनन्मातरं
पुनः। पितरं च प्रयन्त्सुवः॥ त्रिंशद्धाम वि राजति वाक्पतङ्गाय

शिश्रिये। प्रत्यस्य वह द्युभिः॥ अस्य प्राणादपानत्यन्तश्चरति रोचना।
व्यख्यन्महिषः सुवः॥ यत् त्वा (१०)

क्रुद्धः परोवप मन्युना यदवर्त्या। सुकल्पमग्रे तत्
तव पुनस्त्वोदीपयामसि॥ यत् ते मन्युपरोप्तस्य पृथिवीमनु
दध्वसे। आदित्या विश्वे तद्देवा वसवश्च समाभरन्॥
मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु।
बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो विश्वे देवा इह मादयन्ताम्॥ सप्त ते
अग्रे समिधः सप्त जिह्वाः सप्त (११)

ऋषयः सप्त धाम प्रियाणि। सप्त होत्राः सप्ताधा त्वा यजन्ति सप्त
योनीरा पृणस्वा घृतेन॥ पुनरूर्जा नि वर्तस्व पुनरग्र इषाऽऽयुषा।
पुनर्नः पाहि विश्वतः॥ सह रय्या नि वर्तस्वाग्रे पिन्वस्व धारया।
विश्वप्स्त्रिया विश्वतस्परि॥ लेकः सलेकः सुलेकस्ते न आदित्या
आज्यं जुषाणा वियन्तु केतः सकेतः सुकेतस्ते न आदित्या आज्यं
जुषाणा वियन्तु विवस्वाः अदितिर्देवजूतिस्ते न आदित्या आज्यं
जुषाणा वियन्तु॥ (१२)

त्वा जिह्वाः सप्त सुकेतस्ते नृन्मर्यादश च॥ [३]

भूमिर्भूम्ना द्यौर्वरिणेत्याहाऽऽशिषैवैनमा धत्ते सर्पा वै
जीर्यन्तोऽमन्यन्त स एतं कसर्णीरः काद्रवेयो मन्त्रमपश्यत्
ततो वै ते जीर्णास्तनूरपाघ्नत सर्पराज्ञिया ऋग्भिर्गार्हपत्यमा

दधाति पुनर्नवमेवैनमजरं कृत्वाऽऽधत्तेऽथो पूतमेव पृथिवीमन्नाद्यं
नोपानमृत्सैतं (१३)

मन्त्रमपश्यत् ततो वै तामन्नाद्यमुपानमृद्यत्सर्पराज्ञियां
ऋग्भिर्गार्हपत्यमादधात्यन्नाद्यस्यावरुद्धा अथो अस्यामेवैनं
प्रतिष्ठितमा धत्ते यत्वा क्रुद्धः परोवपेत्याहापहुत एवास्मै तत्
पुनस्त्वोर्द्धापयामसीत्याह समिन्ध एवैनं यत्ते मन्युपरोत्स्येत्याह
देवताभिरे- (१४)

वैनं सं भरति वि वा एतस्य यज्ञश्छिद्यते योऽग्निमुद्वासयते
बृहस्पतिवत्यर्चोपं तिष्ठते ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैव यज्ञं
सं दधाति विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधात्वित्याह सन्तत्यै विश्वे देवा
इह मादयन्तामित्याह सन्तत्यैव यज्ञं देवेभ्योऽनु दिशति सप्त ते
अग्ने समिधः सप्त जिह्वा - (१५)

इत्याह सप्तसप्त वै सप्तधाऽग्नेः प्रियास्तनुवस्ता एवाव
रुन्धे पुनरूर्जा सह रय्येत्यभितः पुरोडाशमाहुती जुहोति
यजमानमेवोर्जा च रय्या चोभयतः परि गृह्णात्यादित्या वा
अस्माल्लोकादमुं लोकमायन्तेऽमुष्मिल्लोके व्यतृष्यन्त इमं लोकं
पुनरभ्यवेत्याग्निमाधायैतान् होमानजुहवुस्त आर्ध्वन् ते सुवर्गं
लोकमायन् यः पराचीनं पुनराधेयादग्निमादधीत स एतान्

होमां॑ञ्जुहयाद्यामे॒वाऽऽदित्या॑ ऋद्धि॒मार्ध्व॑न् तामे॒वध्नो॑ति॥ (१६)

ए॒तमे॒व जि॒ह्वा ए॒तान् प॒ञ्चविं॑शतिश्च॥ [४]

उ॒प॒प्रय॑न्तो॒ अध्व॑रं म॒न्त्रं वो॑चेमा॒ग्रयै॑। आ॒रे अ॒स्मे च॑
शृ॒ण्व॑ते॥ अ॒स्य प्र॒त्नाम॑नु द्यु॒तं शु॒क्रं दु॑दु॒हे अ॒ह॒यः। प॒यः
स॒हस्र॑सामृषि॒म्॥ अ॒ग्नि॒र्मूर्धा॑ दि॒वः क॒कुत् प॑तिः पृथि॒व्या अ॒यम्।
अ॒पां रे॒तांसि॑ जि॒न्व॑ति॥ अ॒यमि॒ह प्र॑थ॒मो धा॑यि धा॒तृभि॑रु॒होता॑
यजि॑ष्ठो अ॒ध्वरे॑ष्वीड्यः। यम॑प्र॒वानो॑ भृ॒गवो॑ विरु॒चुर्व॑नेषु चि॒त्रं
वि॒भुवं वि॒शेवि॑शे॥ उ॒भा वा॑मिन्द्रा॒ग्नी आ॑हुव॒ध्या (१७)

उ॒भा रा॑ध॒सः स॒ह मा॑द॒य॒ध्यै। उ॒भा दा॑ता॒रावि॑षां रं॒यीणा॑मु॒भा
वाज॑स्य सा॒तयै॑ हुवे वा॒म्॥ अ॒यं ते॒ योनि॑र॒ऋत्वि॑यो॒ यतो॑ जा॒तो
अ॒रोच॑थाः। तं जा॒नन्न॑ग्र आ॒ रो॒हाथा॑ नो वर्ध॒या र॒यिम्॥ अ॒ग्र
आयू॑र॒षि प॑वस॒ आ सु॒वोर्ज॑मिषं च नः। आ॒रे बा॑धस्व दु॒च्छुना॑म्॥
अ॒ग्रे प॑व॒स्व स्व॑पा अ॒स्मे वर्चः॑ सु॒वीर्य॑म्। दध॒त्पोष॑र॒यिं (१८)

म॒यि॥ अ॒ग्रे पा॑वक रो॒चिषा॑ म॒न्द्रया॑ दे॒व जि॒ह्वया॑। आ दे॒वान्
व॑क्षि॒ यक्षि॑ च॥ स नः पा॑वक दी॒दिवो॑ऽग्रे दे॒वा इ॒हाऽऽव॑ह। उ॒प
य॒ज्ञं ह॒विश्च॑ नः॥ अ॒ग्निः शु॑चि॒व्रत॑तमः शु॒चिर्वि॑प्रः शु॒चिः क॒विः।
शु॒चीं रो॑चत॒ आहु॑तः॥ उ॒द॒ग्रे शु॑च॒यस्त॑व शु॒क्रा भ्राज॑न्त ई॒रते॑। तव॒
ज्योती॑र्य॒र्चयः॑॥ आ॒युर्दा॑ अ॒ग्रेऽस्या॑यु॒र्मे (१९)

देहि वर्चो॑दा अ॒ग्नेऽसि॒ वर्चो॑ मे देहि तनु॒पा अ॒ग्नेऽसि॒ तनु॑व॒
मे पा॒ह्यग्ने॒ यन्मे॑ तनु॒वा ऊ॒नं तन्म॑ आ पृ॒ण चि॒त्राव॑सो स्व॒स्ति तै॑
पा॒रम॑शी॒येन्धा॑नास्त्वा श॒त५ हिमा॑ द्युमन्तः॒ समि॑धीमहि वय॑स्वन्तो
वय॑स्कृतं यश॑स्वन्तो यश॑स्कृतः॒ सुवी॑रा॒सो अदा॑भ्यम्। अ॒ग्ने
सप॑त्न॒दम्भ॑नं व॒र्षि॑ष्ठे॒ अधि॑ नाकै॑॥ सं त्वम॑ग्ने सूर्य॑स्य वर्च॑साऽग॒थाः
समृ॑षी॒णाऽस्तु॑तेन॒ सं प्रि॑येण॒ धाम्ना॑। त्वम॑ग्ने सूर्य॑वर्चा अ॒सि सं
मामा॑युषा॒ वर्च॑सा प्र॒जया॑ सृज॥ (२०)

आहु॒वर्ध॑यै र॒यि मे॒ वर्च॑सा स॒प्तद॑श च॥ [५]

सं प॑श्यामि प्र॒जा अ॒हमि॑डं प्रज॑सो मान॒वीः। सर्वा॑ भवन्तु नो
गृ॒हे॥ अ॒म्भः स्था॒म्भो वो॑ भक्षी॒य महः॑ स्थ॒ महो॑ वो भक्षी॒य सहः॑ स्थ॒
सहो॑ वो भक्षी॒योर्जः॑ स्थो॒र्ज वो॑ भक्षी॒य रेव॑ती रम॑ध्वम॒स्मिँल्लोके॑-
ऽस्मिन् गो॒ष्ठेऽस्मिन्॑ क्षये॒ऽस्मिन् योना॑वि॒हैव॑ स्ते॒तो माऽप॑ गात
ब॒ह्वीर्मे॑ भूयास्त (२१)

स॒ऋ॒ति॒सि॑ विश्व॒रूपी॑रा मो॒र्जा वि॒शाऽऽगौ॑प॒त्येनाऽ-
ऽरा॒यस्पो॑षेण सह॒स्रपो॑षं वः पु॒ष्यासं॑ म॒यि वो॒ रायः॑ श्रय॒न्ताम्॥
उप॑ त्वाऽग्ने दि॒वेदि॑वे दोषा॑वस्तर्धि॒या व॒यम्। नमो॑ भर॑न्त॒ एम॑सि।
राज॑न्तमध्व॒राणां॑ गो॒पामृ॑तस्य दी॒दिवि॑म्। वर्ध॑मान॒ऽस्वे दमे॑॥
स नः॑ पि॒तेवं॑ सूनवे॒ऽग्ने सू॒पाय॑नो भ॒व। सच॑स्वा नः स्व॒स्तये॑॥
अ॒ग्ने (२२)

त्वं नो अन्तमः। उत त्राता शिवो भव वरूथ्यः॥ तं त्वा
 शोचिष्ठ दीदिवः। सुम्राय नूनमीमहे सखिभ्यः॥ वसुरग्निर्वसुश्रवाः।
 अच्छा नक्षि द्युमत्तमो रयिं दाः॥ ऊर्जा वः पश्याम्यूर्जा मा पश्यत
 रायस्पोषेण वः पश्यामि रायस्पोषेण मा पश्यतेडाः स्थ मधुकृतः
 स्योना माऽऽविशतेरा मदः। सहस्रपोषं वः पुष्यासं (२३)

मयि वो रायः श्रयन्ताम्॥ तथ्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य
 धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात्॥ सोमानु३ स्वरणं कृणुहि
 ब्रह्मणस्पते। कक्षीवन्तं य औशिजम्॥ कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र
 सश्चसि दाशुषे। उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते॥
 परिं त्वाऽग्ने पुरं वयं विप्र३ सहस्य धीमहि। धृषद्वर्णं दिवेदिवे भेत्तारं
 भङ्गुरावतः॥ अग्ने गृहपते सुगृहपतिरहं त्वया गृहपतिना भूयास३
 सुगृहपतिर्मया त्वं गृहपतिना भूयाः शत३ हिमास्तामाशिषमा शासे
 तन्तवे ज्योतिष्मतीं तामाशिषमा शासेऽमुष्मै ज्योतिष्मतीम्॥ (२४)

भूयास्त स्वस्तयेऽग्ने पुष्यासं धृषद्वर्णमेकान्रि३शच्च॥ [६]

अयंज्ञो वा एष योऽसामोपंप्रयन्तो अध्वरमित्याह
 स्तोममेवास्मै युनत्तुपेत्याह प्रजा वै पशव उपेमं लोकं
 प्रजामेव पशूनिमं लोकमुपैत्यस्य प्रत्नामनुद्युतमित्याह सुवर्गो
 वै लोकः प्रत्नः सुवर्गमेव लोक३ समारोहत्यग्निर्मूर्धा दिवः
 ककुदित्याह मूर्धानं- (२५)

मेवैनं॑ समा॒नानां॑ करोत्यथो॑ देवलो॒कादे॒व म॑नुष्यलो॒के
प्रति॑तिष्ठत्ययमिह॑ प्रथ॒मो धा॑यि धा॒तृभिरि॒त्याह॑ मुख्यमेवैनं॑
करोत्यु॒भा वा॑मिन्द्रा॒ग्नी आ॒हुव॒ध्या इ॒त्याहौ॒जो ब॒लमे॒वाव॑ रुन्धेऽयं
ते योनि॑र॒ऋत्विय॑ इत्या॒ह प॒शवो॒ वै र॒यिः प॒शूने॒वाव॑ रुन्धे ष॒ड्विरु॑पं
तिष्ठते॒ षड्वा (२६)

ऋत॑व॒ ऋतु॑ष्वे॒व प्रति॑ तिष्ठति ष॒ड्विरु॑त्तरा॒भिरु॑पं तिष्ठते॒ द्वाद॑श
सं प॑द्यन्ते॒ द्वाद॑श॒ मासाः॑ संवत्स॒रः संवत्स॒र ए॒व प्रति॑ तिष्ठति
यथा॒ वै पुरु॑षोऽश्वो॒ गौर्जी॑र्यत्ये॒वम॒ग्निरा॑हि॒तो जी॑र्यति संवत्स॒रस्य॑
प॒रस्ता॑दा॒ग्निपा॒वमा॒नीभिरु॑पं तिष्ठते पुन॑र्न॒वमे॒वैनं॑म॒जरं॑ करोत्यथो॑
पुना॒त्येवो॑पं तिष्ठते॒ योगं॑ ए॒वास्यै॒ष उप॑ तिष्ठते (२७)

दमं॑ ए॒वास्यै॒ष उप॑ तिष्ठते या॒ज्ञैवा॒स्यैषो॑पं तिष्ठते॒ यथा॒
पापी॑या॒ञ्छेय॑स आ॒हृत्य॑ नम॒स्यति॑ ता॒दृगे॒व तदा॑यु॒र्दा अ॑ग्रेऽस्यायु॑र्मे
दे॒हीत्या॑हाऽऽयु॒र्दा ह्ये॒ष वर्चो॑दा अ॑ग्रेऽसि॒ वर्चो॑ मे दे॒हीत्या॑ह वर्चो॑दा
ह्ये॒ष त॑नूपा अ॑ग्रेऽसि॒ तनु॑व॒ मे पा॒हीत्या॑ह (२८)

त॑नूपा ह्ये॒षोऽग्रे॑ यन्मे॑ त॒नुवा॑ ऊ॒नं तन्म॒ आ पृ॑णेत्या॒ह यन्मे॑
प्र॒जायै॑ प॒शूना॑मूनं तन्म॒ आ पू॑रयेति॒ वावै॑तदा॒ह चि॒त्राव॑सो स्व॒स्ति ते॑
पा॒रम॑शीयेत्या॒ह रा॒त्रिर्वै चि॒त्राव॑सुरव्यु॒ष्ट्यै वा ए॒तस्यै॑ पु॒रा ब्रा॑ह्म॒णा
अ॑भैषुर्व्यु॒ष्टिमे॒वाव॑ रुन्ध॒ इन्धा॑नास्त्वा श॒तं (२९)

हि॒मा इ॒त्याह॑ श॒तायुः॑ पुरु॑षः श॒तेन्द्रि॑य॒ आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॑ये प्रति॑

तिष्ठत्येषा वै सूर्मी कर्णकावत्येतया ह स्म वै देवा असुराणां
 शततरुहाः स्तृहन्ति यदेतया समिधमादधाति वज्रमेवैतच्छतघ्नीं
 यजमानो भ्रातृव्याय प्रहरति स्तृत्या अछम्बद्वारं सं त्वमग्ने सूर्यस्य
 वर्चसा गथा इत्याहैतत्त्वमसीदमहं भूयासमिति वावैतदाह त्वमग्ने
 सूर्यवर्चा असीत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते॥ (३०)

मूर्धानं वै तिष्ठत आह शतमहः षोडश च॥ [७]

सं पश्यामि प्रजा अहमित्याह यावन्त एव ग्राम्याः
 पशवस्तानेवाव रुन्धेऽम्भुः स्थाम्भो वो भक्षीयेत्याहाम्भो ह्येता
 महः स्थ महो वो भक्षीयेत्याह महो ह्येताः सहः स्थ सहो वो
 भक्षीयेत्याह सहो ह्येता ऊर्जस्थोर्ज वो भक्षीये- (३१)

त्याहोर्जो ह्येता रेवती रमध्वमित्याह पशवो वै रेवतीः
 पशूनेवात्मन् रमयत इहैव स्तेतो माऽपं गातेत्याह ध्रुवा एवैना
 अनपगाः कुरुत इष्टकचिद्वा अन्योऽग्निः पशुचिदन्यः संहितासिं
 विश्वरूपीरिति वथ्समभि मृशत्युपैवैनं धत्ते पशुचितमेनं कुरुते
 प्र (३२)

वा एषोऽस्माल्लोकाच्च्यवते य आहवनीयमुपतिष्ठते
 गार्हपत्यमुप तिष्ठतेऽस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठत्यथो गार्हपत्यायैव
 नि हुते गायत्रीभिरुप तिष्ठते तेजो वै गायत्री तेज एवात्मन् धत्ते-
 ऽथो यदेतं तृचमन्वाह सन्तत्यै गार्हपत्यं वा अनु द्विपादो वीराः

प्रजायन्ते य एवं विद्वान् द्विपदाभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठत - (३३)

आऽस्य वीरो जायत ऊर्जा वः पश्याम्यूर्जा मां पश्यतेत्याहा-
ऽऽशिषमेवैतामा शास्ते तथ्संवितुर्वरेण्यमित्याह प्रसूत्यै सोमान्
स्वरणमित्याह सोमपीथमेवाव रुन्धे कृणुहि ब्रह्मणस्पत इत्याह
ब्रह्मवर्चसमेवाव रुन्धे कदा च न स्तरीरसीत्याह न स्तरीः रात्रिं
वसति (३४)

य एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते परि त्वाऽग्ने पुरं वयमित्याह
परिधिमेवैतं परि दधात्यस्कन्दायाग्ने गृहपत इत्याह
यथायजुरेवैतच्छतं हिमा इत्याह शतं त्वा हेमन्तानिन्धिषीयेति
वावैतदाह पुत्रस्य नाम गृह्णात्यन्नादमेवेन करोति तामाशिषमा
शांसे तन्तवे ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रोऽजातः स्यात्
तेजस्व्येवास्य ब्रह्मवर्चसी पुत्रो जायते तामाशिषमा शांसेऽमुष्मे
ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रो जातः स्यात् तेज एवास्मिन्
ब्रह्मवर्चसं दधाति॥ (३५)

ऊर्जं वो भक्षीयेति प्र गार्हपत्यमुपतिष्ठते वसति ज्योतिष्मतीमेकान्नत्रिंशच्च॥ [८]

अग्निहोत्रं जुहोति यदेव किं च यजमानस्य स्वं तस्यैव तद्वेतः
सिञ्चति प्रजनने प्रजननं हि वा अग्निरथौषधीरन्तंगता दहति
तास्ततो भूयसीः प्रजायन्ते यत्सायं जुहोति रेत एव तथ्सिञ्चति
प्रैव प्रातस्तनैन जनयति तद्वेतः सिक्तं न त्वष्ट्राऽविकृतं प्रजायते

यावच्छो वै रेतंसः सिक्तस्य (३६)

त्वष्टां रूपाणि विकरोति तावच्छो वै तत्प्रजायत एष वै दैव्यस्त्वष्टा यो यजते बह्वीभिरुपं तिष्ठते रेतंस एव सिक्तस्य बहुशो रूपाणि वि करोति स प्रैव जायते श्वःश्वो भूयान् भवति य एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते ऽहर्देवानामासीद्रात्रिरसुराणां ते ऽसुरा यद्देवानां वित्तं वेद्यमासीत्तेन सह (३७)

रात्रिं प्राविशन् ते देवा हीना अमन्यन्त तैऽपश्यन्नाग्नेयी रात्रिराग्नेयाः पशवं इममेवाग्निं स्तवाम् स नः स्तुतः पशून् पुनर्दास्यतीति तैऽग्निमस्तुवन्त्स एभ्यः स्तुतो रात्रिया अध्यहरभि पशून्निर्जित् ते देवाः पशून् वित्वा कामा अकुर्वत् य एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते पशुमान् भवत्या- (३८)

दित्यो वा अस्माल्लोकादमुं लोकमैत्सोऽमुं लोकं गत्वा पुनरिमं लोकमभ्यध्यायत्स इमं लोकमागत्य मृत्योरविभेन्मृत्युसंयुत इव ह्ययं लोकः सोऽमन्यतेममेवाग्निं स्तवानि स मां स्तुतः सुवर्गं लोकं गमयिष्यतीति सोऽग्निमस्तौत्स एनं स्तुतः सुवर्गं लोकमगमयद्य - (३९)

एवं विद्वानग्निमुपतिष्ठते सुवर्गमेव लोकमेति सर्वमायुरेत्यभि वा एषोऽग्नी आ रोहति य एनावुपतिष्ठते यथा खलु वै श्रेयानभ्यारूढः कामयते तथा करोति नक्तमुपं तिष्ठते न प्रातः

स० हि नक्तं व्रतानि सृज्यन्ते सह श्रेयाश्च पापीयाश्चासाते
ज्योतिर्वा अग्निस्तमो रात्रिर्यन्- (४०)

नक्तमुपतिष्ठते ज्योतिषैव तमस्तरत्युपस्थेयोऽग्नी(३)र्नोप-
स्थेया(३) इत्याहुर्मनुष्यायेन्वै योऽहरहराहृत्याथैनं याचति स इन्वै
तमुपाच्छत्यथ को देवानहरहर्याचिष्यतीति तस्मान्नोपस्थेयोऽथो
खल्वाहुराशिषे वै कं यजमानो यजत इत्येषा खलु वा (४१)

आहिताग्नेराशीर्यदग्निमुपतिष्ठते तस्मादुपस्थेयः प्रजा-
पतिः पशूनसृजत ते सृष्टा अहोरात्रे प्राविशन् ताञ्छन्दो-
भिरन्विच्छन्दोभिरुपतिष्ठते स्वमेव तदन्विच्छति न तत्र
जाम्यंस्तीत्याहुर्योऽहरहरुपतिष्ठत इति यो वा अग्निं प्रत्यङ्मुपतिष्ठते
प्रत्येनमोषति यः पराङ् विष्वङ् प्रजयां पशुभिरेति कवातिर्यङ्मोषं
तिष्ठेत नैनं प्रत्योषति न विष्वङ् प्रजयां पशुभिरेति॥ (४२)

सिक्तस्य सह भवति यो यत्खलु वै पशुभिस्त्रयोदश च॥ [९]

मम नाम प्रथमं जातवेदः पिता माता च दधतुर्यदग्ने। तत्त्वं
बिभृहि पुनरा मदैतोस्तवाहं नाम बिभराण्यग्ने॥ मम नाम तव च
जातवेदो वासंसी इव विवसानौ ये चरावः। आयुषे त्वं जीवसे
वयं यथायथं वि परि दधावहे पुनस्ते॥ नमोऽग्नयेऽप्रतिविद्धाय
नमोऽनाधृष्टाय नमः सम्राजे। अषाढो (४३)

अग्निर्बृहद्वया विश्वजिह्वसहन्त्यः श्रेष्ठो गन्धर्वः॥ त्वत्पितारो अग्ने

देवास्त्वामाहुतयस्त्वद्विवाचनाः। सं मामायुषा सं गौपत्येन सुहिते
मा धाः॥ अयमग्निः श्रेष्ठतमोऽयं भगवत्तमोऽयं सहस्रसातमः।
अस्मा अस्तु सुवीर्यम्॥ मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं
समिमं दधातु। या इष्टा उपसो निम्रुचश्च ताः सं दधामि हविषा
घृतेन॥ पर्यस्वतीरोषधयः (४४)

पर्यस्वद्वीरुधां पर्यः। अपां पर्यसो यत्पयस्तेन मामिन्द्र सः
सृज॥ अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छुकेयं तन्मे राध्यताम्॥
अग्निं होतांरमिह तं हुवे देवान् यज्ञियांनिह यान् हवामहे॥ आ
यन्तु देवाः सुमनस्यमाना वियन्तु देवा हविषो मे अस्य॥ कस्त्वा
युनक्ति स त्वा युनक्तु यानि घर्मे कपालान्युपचिन्वन्ति (४५)

वेधसः। पूष्णस्तान्यपि व्रत इन्द्रवायू विमुञ्चताम्॥ अभिन्नो
घर्मो जीरदानुर्यत आत्तस्तदगन् पुनः। इध्मो वेदिः परिधयश्च सर्वे
यज्ञस्याऽऽयुरनु सं चरन्ति॥ त्रयस्त्रिंशत्तन्तवो ये वितन्त्रिरे य इमं
यज्ञं स्वधया ददन्ते तेषां छिन्नं प्रत्येतदधामि स्वाहा घर्मो देवाः
अप्येतु॥ (४६)

अषाढ ओषधय उपचिन्वन्ति पञ्चचत्वारिंशच्च॥ [१०]

वैश्वानरो न ऊत्याऽऽप्र यातु परावतः। अग्निरुक्थेन वाहसा॥
ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम्। अजस्रं घर्ममीमहे॥
वैश्वानरस्य दसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः। उभा
पितरा महयन्नजायताग्निर्द्यावापृथिवी भूरिरेतसा॥ पृष्ठो दिवि पृष्ठो

अ॒ग्निः पृ॑थि॒व्यां पृ॑ष्ठो वि॒श्वा ओष॑धी॒रा वि॑वेश। वै॒श्वा॒न॒रः स॑ह॒सा
पृ॑ष्ठो अ॒ग्निः स नो॒ दिवा॒ स (४७)

रि॒षः पा॑तु न॒क्तम्॥ जा॒तो यद॑ग्रे भुव॑ना व्य॒ख्यः प॒शुं न गो॑पा
इ॒र्यः परि॑ज्मा। वै॒श्वा॒न॒र ब्र॑ह्म॒णे वि॒न्द गा॑तुं यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः सदा॑
नः॥ त्वम॑ग्रे शो॒चिषा॑ शोशु॑चान् आ रोद॑सी अपृ॒णा जा॑यमानः। त्वं
दे॒वाः अ॒भि॒श॑स्तेरमु॒ञ्चो वै॒श्वा॒न॒र जा॑तवेदो महि॒त्वा॥ अ॒स्माक॑मग्रे
म॒घव॑न्त्सु धा॒र॒या॒नामि॑ क्ष॒त्रम॒जर॑ सु॒वीर्य॑म्। व॒यं ज॑येम श॒तिन॑
सह॒स्रिण॑ वै॒श्वा॒न॒र (४८)

वा॒ज॑मग्रे तवो॒तिभिः॥ वै॒श्वा॒न॒रस्य॑ सु॒म॒तौ स्या॑म॒ राजा॒ हि॒कं
भुव॑नानामभि॒श्रीः। इ॒तो जा॒तो वि॒श्वमि॑दं वि च॑ष्टे वै॒श्वा॒न॒रो य॑तते
सूर्ये॑ण॥ अ॒व॑ ते हे॒डो व॑रुण॒ नमो॑भि॒रव॑ य॒ज्ञेभि॑रीमहे ह॒विर्भिः॑।
क्ष॒य॑न्न॒स्मभ्य॑मसुर प्रचेतो राज॒न्नेना॑सि शि॒श्रथः॑ कृ॒तानि॑॥
उ॒दु॒त्त॒मं व॑रुण॒ पाश॑म॒स्मदवा॑ध॒मं वि म॑ध्य॒मः श्र॑थाय। अथा॑
व॒यमा॑दित्य (४९)

ब्र॒ते त॒वाना॑गसो अ॒दित॑ये स्याम॥ द॒धि॒क्राव्णो॑ अ॒कारि॑षं
जि॒ष्णो॒रश्व॑स्य वा॒जिनः॑॥ सु॒र॒भि नो॒ मुखा॑ क॒रत् प्र ण॒ आयू॑षि
ता॒रिष॑त्॥ आ द॑धि॒क्राः श॒व॑सा पञ्च॑ कृ॒ष्टीः सूर्य॑ इ॒व ज्योति॑षा-
ऽप॒स्त॑तान। स॒ह॒स्र॒साः श॑त॒सा वा॒ज्य॒र्वा पृ॑णक्तु म॒ध्वा स॑मि॒मा
वचा॑सि॥ अ॒ग्नि॒र्मूर्धा॑ भुवः। मरु॑तो यद्ध॒ वो दि॒वः सु॑म्रा॒यन्तो॑
ह॒वा॑महे। आ तू न (५०)

उप॑ गन्त॒न॥ या वः॑ शर्म॑ श॒शमा॒नाय॑ सन्ति॑ त्रि॒धातू॑नि
 दा॒शुषे॑ यच्छ॒ताधि॑। अ॒स्मभ्यं॑ ता॒नि म॑रुतो॒ वि य॑न्त र॒यिं नो॑
 धत्त॑ वृषणः सु॒वीरम्॑॥ अदि॑तिर्न उरुष्य॒त्वदि॑तिः शर्म॑ यच्छतु।
 अदि॑तिः पा॒त्वहंसः॑॥ म॒हीमू॒ षु मा॒तरहंसः॑ सु॒व्रता॑नामृतस्य॒
 पत्नी॑मवसे हुवेम। तु॒वि॒क्ष॒त्राम॒जर॑न्तीमु॒रूची॑ सु॒शर्माण॑मदि॒तिः
 सु॒प्रणी॑तिम्॥ सु॒त्रामा॑णं पृथि॒वीं द्याम॑ने॒हसः॑ सु॒शर्माण॑मदि॒तिः
 सु॒प्रणी॑तिम्। दै॒वीं नाव॑हं स्व॒रित्रा॑मना॒गस॑म॒स्रव॑न्ती॒मा रु॑हे॒मा
 स्व॒स्तये॑॥ इ॒मा सु॑ नाव॒माऽरु॑हं श॒तारि॑त्रां श॒तस्फ्या॑म्।
 अ॒च्छि॑द्रां पा॒रयि॑ष्णुम्॥ (५१)

दिवा॒ स सं॒हस्रि॑णं॒ वैश्वान॑राऽऽदित्य॒ तू नो॑ऽने॒हसः॑ सु॒शर्माण॑मेका॒न्नवि॑शतिश्च॑॥ [११]

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>